

ПОКАЗНИКИ СТАНУ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ ОЛІМПІЙСЬКОГО, ПАРАОЛІМПІЙСЬКОГО ТА ДЕФЛІМПІЙСЬКОГО СПОРТУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЇЇ РОЗВИТКОМ

Юлія ДОВГЕНЬКО

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Актуальність. Управління розвитком матеріально-технічної бази (МТБ) олімпійського, паралімпійського та дефлімпійського спорту потребує всебічної інформації про її стан та відповідність вимогам спортивної підготовки. З цією метою в галузі має застосовуватись комплекс показників для встановлення стану МТБ. Аналіз наукових праць та нормативних документів засвідчив відсутність наукових підходів до здійснення такої оцінки. В літературних джерелах можна простежити окремі спроби оцінки та аналізу лише загального стану МТБ фізичної культури і спорту, без урахування специфіки її функціонального призначення. Л.В.Аристова, О.В. Кузьмичева, М.І. Золотов, В.В. Кузін, М.Є. Кутепов, С.Г. Сейранов досліджують кількісні показники фізкультурно-оздоровчих і спортивних споруд, динаміку їх розвитку, рівень забезпечення населення спорудами, форми власності [2; 3; 4; 5]. Безсистемність застосування запропонованих показників не дозволяє впровадити їх в практику. Такий стан речей робить неефективним управління розвитком МТБ олімпійського, паралімпійського та дефлімпійського спорту, ускладнює пошук ефективних шляхів її розвитку та приведення у відповідність до сучасних вимог навчально-тренувального процесу спортсменів.

Мета дослідження: визначити підхід до формування комплексу показників стану МТБ олімпійського, паралімпійського та дефлімпійського спорту.

Методи, організація досліджень: аналіз літературних джерел, аналіз нормативно-правових актів, експертне опитування спеціалістів з державного управління розвитком МТБ. В експертному опитуванні прийняло участь 32 респонденти, з яких 5 – фахівці відділу господарського обслуговування та матеріально-технічного забезпечення Деркомспорту України; 24 – фахівці обласних, 1- Автономної республіки Крим, 1 – Київської, 1 – Севастопольської міських державних адміністрацій, відповідальні за розвиток МТБ.

Результати дослідження та їх обговорення. Для отримання цілісної об'єктивної інформації про стан МТБ олімпійського, паралімпійського та дефлімпійського спорту доцільно застосовувати комплекс показників, що відмітили майже всі респонденти (81,25%). Такий комплекс ми розглядаємо як сукупність показників, що відповідає вимогам: 1) включає показники, що дозволяють комплексно оцінити МТБ; 2) передбачає різнопрофільне використання – від оцінки стану окремих спортивних споруд (СС) до оцінки загального стану МТБ олімпійського, паралімпійського та дефлімпійського спорту в залежності від поставлених завдань; 3) оцінка МТБ відбувається під кутом зору її відповідності потребам розвитку олімпійського, паралімпійського та дефлімпійського спорту, оскільки МТБ являє собою один із елементів його забезпечення і системоутворюючим фактором функціонування МТБ є створення умов для підготовки спортсменів.

Як показали дослідження, 46,7 % фахівців вважають доцільним відображення стану МТБ в натуральних показниках, тобто таких, що відповідають фізичному стану об'єкту. З урахуванням цього комплекс показників включає переважно показники, відображені в натуральній формі, а також доповнений вартісними показниками.

Відповідно до визначених вимог ми передбачаємо проведення оцінки МТБ на двох рівнях: 1) рівень окремої бази олімпійської, паралімпійської та дефлімпійської підготовки (бази), як структурної одиниці МТБ; 2) загальнодержавний рівень – оцінка всієї МТБ олімпійського, паралімпійського та дефлімпійського спорту.

Оцінка МТБ олімпійського, паралімпійського та дефлімпійського спорту на загальнодержавному рівні має здійснюватись за двома аспектами: 1) кількісна оцінка стану МТБ; 2) якісна оцінка стану МТБ (рис 1).

Кількісна оцінка стану включає в себе нижченаведені показники.

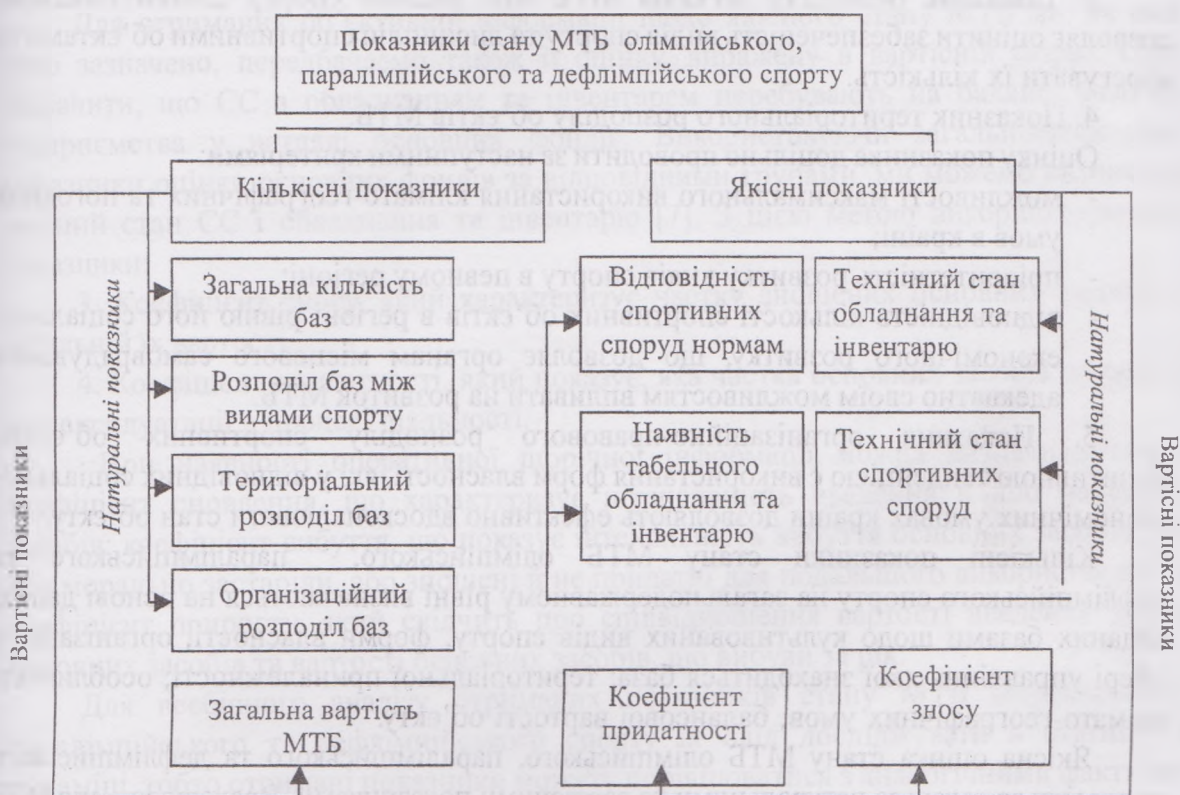

Рис.1. Показники стану МТБ олімпійського, паралімпійського та дефлімпійського спорту

1. Загальна кількість баз. При оцінюванні даного показнику в динаміці або при порівнянні з ідентичними показниками інших країн важливо враховувати дві умови:

- застосування схожого загальнодержавного підходу до формування МТБ олімпійського, паралімпійського та дефлімпійського спорту в різні періоди часу в країні або в інших країнах;
- використання ідентичних критеріїв при наданні спортивному комплексу статусу бази олімпійської, паралімпійської та дефлімпійської підготовки.

Лише у випадку виконання зазначених умов можливо оцінювати процеси, за рахунок яких відбувається приріст чи зменшення кількості об'єктів МТБ (будівництво нових об'єктів, перепрофілювання об'єктів тощо).

Необхідно враховувати, що нормативний підхід в управлінні розвитком МТБ

використовується лише на рівні всієї сфери, при визначенні забезпеченості населення фізкультурно-оздоровчими і спортивними спорудами всіх видів (басейнами, площинними спорудами, спортивними залами тощо). Тобто оцінюючи загальну кількість об'єктів МТБ олімпійського, паралімпійського та дефлімпійського спорту ми не можемо однозначно порівняти її з нормативом, а отже не можемо однозначно стверджувати про її достатність. Тому зазначений показник потребує конкретизації з точки зору структурного розподілу об'єктів МТБ.

2. Загальна балансова вартість є кількісним показником стану МТБ, відображеним у вартісній формі. Зростання балансової вартості баз при їх стабільній кількості може свідчити про покращення якісного стану або розширення функціонального призначення.

3. Показник розподілу об'єктів МТБ між видами спорту. Даний показник дозволяє оцінити забезпеченість видів спорту та дисциплін спортивними об'єктами та корегувати їх кількість.

4. Показник територіального розподілу об'єктів МТБ.

Оцінку показника доцільно проводити за наступними критеріями:

- можливості максимального використання клімато-географічних та погодних умов в країні;
- пріоритетність розвитку видів спорту в певному регіоні;
- відповідність кількості спортивних об'єктів в регіоні рівню його соціально-економічного розвитку, що дозволяє органам місцевого самоврядування адекватно своїм можливостям впливати на розвиток МТБ.

5. Показник організаційно-правового розподілу спортивних об'єктів. Позитивною тенденцією є використання форм власності, які у відповідних соціально-економічних умовах країни дозволяють ефективно вдосконалювати стан об'єкту.

Кількісні показники стану МТБ олімпійського, паралімпійського та дефлімпійського спорту на загальнодержавному рівні визначаються на основі даних наданих базами щодо культивованих видів спорту; форми власності; організації у сфері управління якої знаходиться база; територіальної приналежності; особливостей клімато-географічних умов; балансової вартості об'єкту.

Якісна оцінка стану МТБ олімпійського, паралімпійського та дефлімпійського проводиться також за натуральними та вартісними показниками. Враховуючи, що МТБ являє собою мережу СС з відповідним обладнанням та інвентарем, якісна оцінка стану має здійснюватись за двома аспектами: 1) оцінка СС; 2) оцінка обладнання та інвентарю.

1. Якісний стан СС, що визначається для кожної СС і включає:

1) відповідність СС існуючим нормам, які встановлюються згідно державних будівельних норм та діючих норм національних федерацій України з видів спорту.

В ідеальному вигляді СС база має відповідати всім вищезазначеним нормам. Однак, практика окремих країн, зокрема і України, свідчить, що окремі компоненти СС бази можуть їм не відповідати. Це дозволяє прийняти відповідні практичні рішення, однак не виключає можливості надання спортивному комплексу статусу бази і потребує даних про її відповідність нормам. Так, у випадку, коли це головна СС, то відповідний вид спорту не включають до тих, що культивуються на базі. Відповідним чином оцінюються допоміжні СС при визначенні переліку додаткових послуг та споруди для глядачів.

2) технічний стан СС оцінюється з огляду на періодизацію проведення ремонтних робіт у відповідності до експлуатаційних норм [1].

Якісний стан СС на загальнодержавному рівні визначається на основі даних про окремі спортивні об'єкти за видами спортивних споруд: основні, допоміжні, СС для глядачів.

2. Якісний стан обладнання та інвентарю, що включає:

- 1) наявність комплектів обладнання та інвентарю за видами спорту;
- 2) технічний стан обладнання та інвентарю оцінюється з огляду на існуючі дефекти шляхом визначення можливостей подальшого використання [6].

Якісний стан обладнання та інвентарю на загальнодержавному рівні визначається на основі даних про бази у відповідності до класифікації: основне обладнання та інвентар; додаткові технічні засоби навчання; допоміжне обладнання та інвентар; контрольно-вимірювальні, суддівські та інформаційні засоби; технічні засоби догляду за місцем навчання, обладнанням та інвентарем.

Для отримання об'єктивної інформації щодо якісного стану МТБ ми, як вже було зазначено, передбачаємо також її оцінку, виражену в вартісній формі. Слід зазначити, що СС з обладнанням та інвентарем перебувають на балансі бази як підприємства у вигляді основних фондів. Використовуючи загальноекономічні показники оцінки основних фондів за відповідними групами, ми можемо визначити якісний стан СС і обладнання та інвентарю [7]. З цією метою використовуються показники:

3. Коефіцієнт зносу, який характеризує частку зношених основних засобів у загальній їх вартості.

4. Коефіцієнт придатності, який показує, яка частка основних засобів придатна для експлуатації в процесі діяльності.

При наявності оперативної щорічної інформації можна визначити також коефіцієнт оновлення, що характеризує інтенсивність введення в дію основних засобів; коефіцієнт вибуття, що показує інтенсивність вибуття основних засобів, які або морально застаріли, або зношені й не придатні для подальшого використання; та коефіцієнт приросту, який свідчить про співвідношення вартості введених у дію основних засобів та вартості основних засобів, що вибули за рік.

Для всебічного аналізу отриманих показників стану МТБ олімпійського, паралімпійського та дефлімпійського спорту їх слід досліджувати в статичній та динамічній, тобто отримані показники можуть порівнюватися з аналогічними фактично досягнутими показниками за попередній період, а також з відповідними показниками інших країн.

Оцінюючи МТБ олімпійського, паралімпійського та дефлімпійського спорту, слід враховувати, що її стан є результатом управлінської діяльності. Отже, проводити оцінку МТБ з метою її розвитку необхідно у поєднанні з загальною соціально-економічною ситуацією та системою управління її розвитком в країні, з урахуванням впливу у певний період часу специфічних для кожної країни факторів на концепцію державного управління розвитком МТБ олімпійського та паралімпійського спорту.

Наявність якісної та кількісної оцінки дозволяє ефективно управляти МТБ в процесі її розвитку, тобто переводу з певного стану в інший, більш досконалий. На кожному етапі процесу управління розвитком МТБ, побудованому на програмно-цільовому методі, оцінки стану МТБ відіграють різні ролі. Так, на підготовчому та цільовому етапах здійснення оцінки на загальнодержавному рівні дозволяє державним органам визначити загальну стратегію розвитку МТБ, а на рівні бази – встановити пріоритети і розробити тактику розвитку МТБ олімпійського,

паралімпійського та дефлімпійського спорту; на етапі практичної реалізації програми та її регулювання дозволяє отримувати оперативну інформацію про ефективність сформованих завдань та їх корегування; на підсумковому етапі – визначити загальну ефективність програми, оцінити досягнуті результати в розвитку МТБ та врахування даного досвіду при формуванні програми на наступний період. Слід враховувати, що стан МТБ, який досягнуто в процесі реалізації програми, свідчить про її загальну результативність. Однак досягнення цілей розвитку МТБ є результатом вирішення цілого комплексу завдань. Отже, на всіх етапах програмно-цільового управління слід оцінювати і ефективність завдань та досягнутих результатів щодо організаційно-управлінських засад розвитку МТБ, фінансового, наукового, кадрового забезпечення тощо.

За результатами проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Ефективність системи управління розвитком МТБ олімпійського, паралімпійського та дефлімпійського спорту безпосередньо залежить від об'єктивності та комплексності інформації про її стан. Підхід, при якому МТБ олімпійського, паралімпійського та дефлімпійського спорту оцінюється в рамках МТБ фізичної культури і спорту, який використовується в практиці державного управління, не забезпечує отримання необхідної інформації та в результаті практично не дозволяє планувати параметри її розвитку.

2. Впровадження в практику державного управління програмно-цільового методу, який базується на системному, комплексному та цільовому підходах, ставить ряд нових вимог до якості отриманої інформації. З огляду на зазначене, доцільно використовувати комплекс показників оцінки МТБ олімпійського, паралімпійського та дефлімпійського спорту, що дозволить в подальшому розробити науково обґрунтовану стратегію її розвитку.

Література

1. Аристова Л.В., Бойко В.В. *Физкультурно-оздоровительные и спортивные сооружения: нормы, правила, рекомендации по реконструкции, ремонту и техническому обслуживанию.* – М.: Советский спорт, 1998. – 400с.
2. Аристова Л.В. *Развитие сети физкультурно-спортивных сооружений и материально-технической базы физической культуры // Теория и практика физической культуры.* – 2000. – №7. – С. 52-55.
3. Кузьмичева Е.В. *Основные направления развития сети физкультурно-спортивных сооружений в Москве // Человек в мире спорта: Новые идеи, технологии, перспективы: тез. докл. междунар. конгр.* – М., 1998. – Т.2. – С. 319-320.
4. Кузьмичева Е.В. *Состояние и перспективы развития сети физкультурно-спортивных сооружений в Москве // Теория и практика физической культуры.* – 2002. – №6. – С. 52-55.
5. *Менеджмент и экономика физической культуры и спорта: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / М.И. Золотов, В.В. Кузин, М.Е. Кутепов, С.Г. Сейранов.* – М.: Издательский центр "Академия", 2001. – 432с.
6. Сухомлин В., Шалаев В. *Обладнання як об'єкт оцінки: Довідковий посібник.* – К., 1999. – 180с.
7. *Фінанси підприємств: Підручник / Під ред.. А.П. Поддєрьогіна. 2-ге вид., перероб. та доп.* – К.: КНЕУ, 1999. – 384с

PARAMETERS OF A CONDITION OF MATERIAL-TECHNICAL BASE OF OLYMPIC, PARALYMPIC AND DEAFLYMPIC SPORTS IN A SYSTEM OF MANAGEMENT OF ITS DEVELOPMENT

Julia DOVGENKO

National university of physical culture and sports of Ukraine

Abstract. Necessity of operating by the full and objective information about material-technical base of olympic, paralympic and deaflympic sports for realization of efficient control by its development is considered. Parameters of an estimation of a condition of material-technical base of olympic, paralympic and deaflympic sports are proved.

Key words: paralympic sport, deaflympic sport, system of management.

ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СПОРТИВНИХ ШКІЛ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Галина ПУТЯТІНА

Харківська державна академія фізичної культури

Постановка проблеми. Фізична культура і спорт у даний час набувають усе більше значення в житті суспільства як засоби зміцнення здоров'я, підвищення рівня фізичних і психічних можливостей, рекреації, як чинники соціального самоствердження і міжнародного співробітництва.

Роль юнацького спорту в нашій країні зростає в зв'язку з тим, що він є основною базою підготовки спортивних резервів. Система підготовки спортивного резерву складається з:

- спеціалізованих класів;
- дитячо-юнацьких спортивних шкіл;
- спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву;
- шкіл вищої спортивної майстерності;
- училищ фізичної культури, училищ олімпійського резерву.

Аналіз літературних джерел і публікацій. Система з розвитку спорту, підготовка кваліфікованих спортсменів нерозривно зв'язані зі ступенем упровадження наукових досліджень у практику роботи спортивних шкіл. У науково-методичній літературі досить широко розкриті методики підготовки спортивних резервів окремих видів спорту. Чимало уваги приділяється такому аспектові як програмно-нормативне забезпечення спортивних шкіл [7]. У 1980 роках Артишевським В.Н., Ісаєвим А.А., Синенко В.В. розглянута система інформаційно- педагогічного забезпечення тренерів ДЮСШ [3,4] , умови ефективної діяльності директора ДЮСШ [5]. Ученими Харківської державної академії фізичної культури Приходько І.І., Приходько А.І., Мудриком В.І. розглядалася ефективність колективної праці в СДЮШОР.